

Màu thời gian

Bình-nguyên Lộc

Sáng hôm nay, tại ga xe điện Gò-Vấp, ông Tám Giò lại snýt phải một phen thất vọng. Biết bao lần rồi, ông già nói thơ này được chứng kiến cảnh tàn tạ của một nghề xưa kia người người yêu chuộng.

Ngày nay người ta ưa hơn những cặp vợ chồng mù tuy cũng diễn lại cảnh cũ, cũng manh đẽm rách làm sân khấu, cũng chiếc chiếu toi gói tất cả giang sơn của đôi vợ chồng nghèo trôi nổi bình bông, nhưng họ đã học đòi văn minh: Chồng thì đờn một bài Vọng cổ tốc hành, vợ thì nói xàm lên những lời cầu kỳ mà sai mọo luật. Hai sợi dây đờn kim lên thẳng đến gã đứt ra, để cho tiếng đàn lớn thêm, có thể lấn át cả cái rùm rì của buổi chợ sớm. Tiếng tơ căng già, chai cứng bị lay chuyển huyền thiên dưới ngón tay hối hả của một nhạc công không bao giờ thêm nghe tiếng đờn của mình. Cái thứ quà du côn ấy mà lại được hoan nghinh.

Ngày lại ngày, ông Tám Giò thấy đám người đứng vòng quanh chiếc đẽm rách của ông cứ thưa thớt dần, rồi một buổi kia, chỉ còn lại những trò trốn học, những thằng bé bán mía ghim, những đứa nhỏ đi thơ thần không biết làm gì.

Ông Tám, mẫu cuối cùng của giống người mù nói thơ đang bị tiêu diệt, thấy hàng mình và lòng mình trơ trọi quá. Càng trơ trọi thêm, khi thằng cháu nhỏ, người bạn đường đã cùng ông lăn lóc bao lâu nay, một hôm bỗng bỏ ông để đi theo một gánh xiếc.

Chiều hôm qua đây, người ta thấy ông lão này phải gờ đồng xu lót tại chỗ sợi dây đồng cán tấm gỗ của cái thùng dội tiếng của cây độc huyền để lấy thêm tiền cho đủ bữa.

*

* *

Sáng hôm nay ông lại mò về ga xe điện Gò-Vấp. Thấy vắng các tay Vọng cổ, ông Tám có bụng mừng thầm. Người chờ xe thì đông và không biết làm gì để quên nỗi bực mình trông đợi. Ông Tám chỉ bấm nhẹ sợi dây đồng và để cho kim thanh thông thả ngân nga cũng đủ lôi kéo tất cả cái xã hội phức tạp ấy về phía ông.

Họ đứng đông lắm, thành vòng bán nguyệt trước manh đẽm, của ông già. Có những thầy ăn mặc đúng mốt, làm bộ như mới thấy thứ đờn quê mùa này lần đầu tiên. Có những cô tân thời, ý như muốn tỏ rằng ta lại đây là cầu vui chó ai mà thêm nghe nói thơ. Có những ông quân nhân hiền lành và xúc cảm thật vì nhạc công đã nhắc nhở, gọi thớ làng mạc quê nhà của họ. Và có những bà lão không lộ ý kiến gì hết, thấy người ta bu lại thì bắt chước theo vậy thôi.

Ông Tám ngồi một chơn xếp bằng, một chơn xếp đứng, bàn chơn đập lên thùng đờn. Không biết có phải đó là thói quen của những ngày còn sáng tỏ hay không, mà ông

già mù này lại nhắm mắt lúc nói thơ, có lẽ để trở về với bên trong, lắng nghe lời thơ êm vụn ?

*Rạng (mà cái) đông... (ngờ), mang (mà còi) gói... (ngờ) lên đường... (ngờ)...
Đoái nhìn (ờ... ờ...) quê (mà cái) cũ... (ngờ), dạ nhường xót xa...a...a...a.*

Khi hát hai tiếng đầu của câu sáu, gân cổ ông già nổi lên, đôi chơn mày nhuộm bạc nhướng mãi ra. Được bao nhiêu hơi tàn, ông gom lại hết để đưa cao tiếng hát. Đến khi dứt câu tám thì hơi ông đã mòn, giọng thành nhừa nhựa, lè nhè.

Lâu lắm rồi mới gặp được một dịp phô tài, ông già hớn hờ trông đến tội nghiệp. Niềm phấn khởi làm tươi hẳn gương mặt đã khô héo vì nhiều thiếu thốn : từ sự phi chí tài tử gặp tri âm, đếm những chén com hàng bữa.

Sự chăm chú của khách qua đường đã kích thích đánh thức tình tấm lòng nghệ sĩ bị đời ruồng bỏ, khiến ông già hăm hờ trở hết tài nghệ.

Trông ông, người ta nghĩ đến một ca nhi về lúc phấn lột, hương phai, một đêm gặp khách viễn phương mộ danh đến trễ, gò gẫm chút duyên già, gom góp những mảnh lòng xuân còn sót lại để đáp tấm tình của kẻ tới sau, và cũng để cho lòng mình nếm dư vị muộn màng của tình ái.

*Ba (mà cái) năm... ăm, cách (mà cái) biệt quê nhà...à... à...
Vợ (mà cái) con ... (mà) chẳng biết...ừ...ừ nay đà thế nao (ngờ ...)*

Cái thùng gỗ đưa ra những tiếng dội ô ề như bị nhốt trong hũ lớn. Âm ba nức nở gọi những nỗi buồn quê xa vắng và thường khi, một chữ đòn vừa dứt, kim thanh còn vang động thì một chữ khác dồn tới dứt hơi ngân, làm tức lên như tiếng tấm tức tấm tươi của một người chinh phụ tiễn chồng.

Tiếng thốn thức dài của tiếng độc huyền đã làm phập phồng nhiều bộ ngực trong đám thính giả. Thỉnh thoảng người ta nghe một tiếng nấc rụt rè điểm nhịp cho lời thơ : những bà lão hay lạt lòng, ở vào trường hợp nào hơi bi thảm một chút xiu cũng thừa nước mắt đê tỏ lòng thương. Máy ông quân nhơn hùng dũng như thế mà còn cầm lòng không đậu thay, chút chút lại thấy họ lơ đi để giấu vài giọt lệ không giữ được. Bấy giờ những ngón tay khô như nhánh héo của ông Tám Giò đã ngừng, không nắn nót, vượt bẻ cần đòn nữa. Ông chỉ bấm nhẹ dây đòn, cho kim thanh ngân rĩ rả để đợi chờ những đồng xu bố thí.

Chiếc đòn độc huyền trước mặt ông, với cây cần mỏng mảnh đứng sững lên, với sợi dây đồng căng từ gần đầu cần xiêng xuống thùng gỗ, trông giống như một chiếc tàu với trụ và dây V.T.Đ.

Một phút qua... Lon sũa bò cũ nằm trước cây đòn vẫn còn im hơi lặng tiếng.

Bỗng từ xa vang lại tiếng trống nhạc Tây : Thùng, thùng thùng...

Khi tiếng trống đến gần thì ông lão lại nghe xen lẫn một thứ tiếng ô ề hơn cả tiếng cây đòn kim của vợ chồng thằng cha Vọng cổ. Đó là một cây đòn Tây, ông lão đã nghe nói tên một đôi lần, nhưng không biết nó ra sao.

Ông già mù sợ hãi lết sức mà nghe tiếng người rời bỏ mảnh đệm của ông. Rõ ràng là họ chạy theo tiếng nhạc kia.

Tiếng nhạc lạ hoắc vừa trỗi lên, gần đầu đó :

Ôi ta buồn ta đi lang thang cùng bởi vì đâu...

Điệu ca kỳ lạ khác hẳn với điệu nói thơ cổ hũu của ông, tuy nghe không chướng như những bài vọng cổ nói xàm nhưng vẫn không phải là những chữ đờn quen thuộc và thân yêu.

Thằng nhỏ míu ghim, thính giả trung thành của ông, có lẽ là kẻ cuối cùng vừa bỏ ông mà chạy qua bên ấy.

Trời ơi, thật là tai hại. Có mỗi một lần thoát ách vọng cổ lại gặp ngay cái đám đờn Tây này, Trưa nay lấy gì mà ăn đây.

Nhưng lạ quá, chính lão mù cũng thích nghe những điệu nhạc nó đã cướp cơm của ông. Kể cả những điệu buồn, như bài gì mà có kẻ đi lang thang vừa rồi, nhạc ấy cũng vui tươi hơn điệu nói thơ của ông, nó cứ một mực áo não từ đầu đến cuối.

Bà Tư bán hàng có bốn người con

Thì ra, cuộc đời đã biến đổi sâu lắm rồi mà lão ta không hay biết. Màu sắc của sự vật ngoài kia chắc đã ngã từ đen qua xanh xanh, đỏ đỏ, hồng hồng, từ bao lâu rồi, mà chỉ hôn nay ông mới chợt nhận ra sự đổi thay của màu sắc thời gian qua mấy điệu hát mới.

- Có chết hay không ông Tám ?

Ông già nhận được giọng của vợ thằng cha vọng cổ.

- Chết cả lũ, ông đáp, cả vọng cổ của bây cũng chết chùm với tao.

- Ông nghĩ coi, mình thì cứ đợi họ cho tiền. Nhưng khách của mình không ai thấy họ nợ nần gì mình hết. Ai cũng muốn giao phó việc từ thiện lại cho người bên cạnh. Thiệt mà ! Nào ai có hiểu mình đờn ca đâu: Tự mình hát, người ta bắt buộc phải nghe chứ không lẽ họ lại bịt tai.

Còn cái thằng cha đờn Tây kia, ai gọi nó mới hát, nó hát có giá nhưt định, chớ không phải ăn mày như chúng mình đâu.